



Pregledni znanstveni članek Review scientific paper (1.02)
Besedilo prejeto Received: 1. 3. 2020; Sprejeto Accepted: 8. 3. 2020
UDK UDC: 27-67:28
DOI: 10.34291/Edinost/75/Grabus
© 2020 Grabus CC BY 4.0

Nedžad Grabus

Muslimanski pogled na teološke temelje medverskega dialoga muslimanov in kristjanov

The Muslim View of the Theological Foundations of Interfaith Dialogue Between Muslims and Christians

Izvelek: Muslimani in kristjani imajo skupne vrednote verovanja v enega Boga. Teološki temelji v islamu spodbujajo muslimane h globokemu spoštovanju krščanske pobožnosti in skesanosti, ki ju v svojem verovanju kažejo duhovniki. Posebna pieteta je izkazana Mariji, Jezusovi materi, hvaljeni sta Jezusova etičnost in njegova poslanska modrost. Koran kritično govori o verovanju kristjanov v Jezusa kot boga in oboževanju Jezusa, kar je izraženo v antropomorfizmu. Prav tako Koran kritično govori o verovanju tistih muslimanov, ki sicer pravijo, da so verniki, a so samo formalno sprejeli islamski nauk. Kritični govor ne pomeni negiranja samega koncepta religioznosti ali vere v Boga. V članku so predstavljeni islamski teološki temelji, ki so bili skozi stoletja podlaga za razvijanje dialoga med muslimani in kristjani ter osnova za dialog, ki se razvija v našem času, od skupne besede do bratstva med ljudmi.

Ključne besede: islam, krščanstvo, medverski dialog, muslimanske platforme za dialog

Abstract: *Muslims and Christians share common values of belief in the One God. Theological foundations in Islam found in the Qur'an and Sunnah encourage Muslims to have a special respect for the Christian devotion and piety shown by priests in their beliefs. A special respect is shown to Mary, Jesus's mother; praise Jesus's ethical dimension and his prophetic wisdom. The Qur'an critically speaks of the Christians' belief in Jesus as a god and the worship of Isa /Jesus. The Qur'an also critically talks about the belief of Muslims who say they are believers but have only accepted formal Islamic teaching. Critical speech and aproach do not mean denying the concept of religiosity or faith in God. In this text, we are going to present theological foundations that support interreligious dialogue between Muslims and Christians.*

Key Words: *Islam, Christianity, interreligious dialogue, Muslim dialogue platforms*

Uvod

Sodobni svet je ob dinamičnem in odprtem razumevanju družbe omogočil nove stike in znanje, ki jih prejšnje generacije niso imele. Štirinajst stoletij zgodovine muslimansko-krščanskih odnosov je zaznamovanih z medsebojnim tekmovanjem za dominacijo pri verskih, kulturnih in političnih vprašanjih. Kristjani so šli skozi težko obdobje na Vzhodu, toda ne glede na vse to jim je uspelo preživeti v številnih arabskih državah ter uresničiti versko in kulturno dediščino, ki je sestavni del teh držav in družb. Islam in muslimani so bili v določenih obdobjih prisotni na Zahodu, vendar so v glavnem vse do 20. stoletja ostali zunaj vseh tokov zahodne družbe. V sodobni družbi vprašanje dialoga in vzpostavitve medsebojnih odnosov na kulturne in civiliziran način ni samo vprašanje verske utemeljitve ali »salonskega modrovanja«, to je imperativ, ki ga moramo upoštevati vsi zaradi ohranjanja kohezije in stabilnosti družbenih odnosov. V tem članku bodo predstavljeni najpomembnejši muslimanski pogledi na medverski dialog v luči ohranjanja stalnih stikov med krščanskimi, še zlasti katoliškimi institucijami in predstavniki muslimanskih državnikov, učenjakov in institucij, katerih cilj je krepitev zaupanja med muslimani in kristjani. Zgodovina odnosov med muslimanskimi in krščanskimi predstavniki je bila dominantno tekmovalna za dokazovanje pravilnosti verovanja in dokončnosti poslanstva in polnosti Resnice, za kristjane še zlasti po kalvariji, za muslimane pa po razodetju Korana. Zgodovina je polna spopadov, a tudi plemenitih del posameznikov, oblasti ali muslimanskih in krščanskih ustanov. Po Drugem vatikanskem koncilu so se ponudile različne oblike sodelovanja med muslimani in katoliki, še posebno na Zahodu. Naš cilj je preveriti in proučiti možnosti razvijanja dialoga med muslimani in kristjani skozi vprašanje, kako islam gleda na krščanstvo in kristjane, na kratko predstaviti koranska sporočila o dialogu s kristjani ter navesti nekatere primere platform za medverski dialog, ki so se v preteklem obdobju razvile kljub medsebojnim razlikam v pogledih na medreligijski dialog.

Spodbujeni s plemenito zamislijo Teološke fakultete v Ljubljani o oznamovanju in spominu na 800. obletnico srečanja Frančiška Asiškega in sultana Malika Al-Kamila v Damietti, ob robu delte Nila v Egiptu, želimo nadaljevati dialog v luči vere v boga in dobrega medčloveškega in medsosedskega sodelovanja.



1 Kako islam gleda na krščanstvo in kristjane?

Začetek 20. stoletja je bil zaznamovan s terorističnima napadoma v New Yorku in Washingtonu. To je bilo nedvomno najgrozovitejše sovražno dejanje, ki je po svetu povzročilo veliko trpljenja. Po tem gnusnem dejanju se je sprožila svetovna kampanja zoper terorizem, ki traja še danes. Sledila sta razvoj in oživljanje starih vzorcev razmišljanja, ki so spodbujali sovraštvo in nestrpnost med ljudmi in religijami. Polemični in prestrašeni pogledi so prinesli nove nesporazume. V takih okoliščinah so razumni ljudje zasnovali platforme, s katerimi skušajo vzpostaviti dialog in medsebojno razumevanje. Posebna polemika je nastala po govoru, ki ga je papež Benedikt XVI. imel 12. septembra 2006 v Regensburgu in katerega naslov je bil *Vera, razum in univerza – spomini in refleksije*. Papež je v svojem nagovoru, ko je razlagal povezanost vere in razuma, navajal del besedila o islamu, v katerem je bizantinski cesar Manuel II. Palaiologosa Muhameda označil kot človeka, ki je »prinesel le slabo in nečloveško, kot je zapoved, da je treba vero, ki jo je oznanjal, širiti z mečem«. Papež je pozneje izjavil, da to ne odraža njegovega pogleda na islam. Po tem predavanju so bili v različnih državah organizirani nasilni protesti. To predavanje je bilo povod za intelektualno in medversko diskusijo, teološke razprave in organiziranje medverskih srečanj, ki so potekala v preteklih letih. Najprej je 38 visokih muslimanskih dostojanstvenikov poslalo papežu Benediktu XVI. pismo, ki je bilo podlaga za dialog, imenovan skupna beseda, *a common word*.¹

Odnos med muslimani in kristjani zahteva, da samo razpravo poskušamo umestiti v okolje, v katerem je na začetku 7. stoletja našega štetja nastal in se razvil islamski nauk. Meka je bila trgovsko središče Arabskega polotoka z glavnim svetiščem Kaba. Islam uči, da je bila Kaba prvi hram na Zemlji, posvečen Bogu. V Koranu beremo, da sta Kaba zgradila Abraham in njegov sin Izmael. O tem Koran pravi:

Med postavljanjem temeljev Hrama sta Ibrahim (Abraham) in Ismail (Izmael) molila: »O, Gospodar! Sprejmi od naju. Ti res vse slišiš in vse veš! O, Gospodar! Naj Ti bova po Tvoji volji predana

1 Avtor besedila je jordanski princ Ghazi bin Muhammad bin Talal (<https://www.acommonword.com/the-acw-document/>).



in tudi skupnost najinih potomcev naj Ti bo predana. Pokaži nam obrede in nam odpusti, saj sprejemaš kesanje in si usmiljen. O, Gospodar! Pošlji jim poslanca, enega od njih, da jim bo prinesel Tvoje razodetje, jih poučil o Knjigi in modrosti in jih očistil. Ti si zares mogočen in moder.« (K 2,127-129)

Iz navedenih koranskih stavkov je jasno, da muslimani hranijo metazgodovinsko in na svoj način hierozgodovinsko dediščino v povezavi z velikimi preroki, ki je skupna vsem monoteističnim religijam.

Muhamed se je rodil 570. leta po Jezusu, Bog naj ju blagoslovi in jima podari mir. Takrat je v Meki prevladoval religijski politeistični svetovni nazor. Po zgodovinskih podatkih so bili ljudje v Meki, ki so bili znani kot hanifi, monoteisti. Zgodovinarji se razhajajo pri definiranju, ali gre za krščansko vejo ali za skupino ljudi, ki je imela stike s krščanstvom in judovstvom. Nekateri viri navajajo, da so to bili monofiziti ali nestorijanci, ki so bili 451. leta na kalcedonskem zboru izobčeni iz krščanstva. Poslanec Muhamed je bil od vsega začetka prepričan, da je njegovo poslanstvo nadaljevanje ali oživitev tistega, k čemur so pozivali veliki poslanci Ibrahim (Abraham), Musa (Mojzes) in Isa (Jezus). Ta povezanost je ostala na teoretski in idealni ravni in se ni v celoti nanašala na aktualno doktrino in prakso pripadnikov Knjige, kristjanov in Judov. (Rahman 2005, 71) Fazlur Rahman poudarja, da je pomembno razlikovati ti dve stališči. Ta pristop je sprožil veliko nezumevanja in nesoglasij, ker se Koran istoveti z idealnimi osebami, kot so Abraham, Mojzes in Jezus, in hkrati kritično govori o postopkih in delovanju posameznih krščanskih in judovskih pripadnikov ali jih odobrava. Koranski pogled na krščanstvo in kristjane v resnici ostaja na teološki, etični ali religijski ravni brez posebnih elaboracij o političnih in družbenih vprašanjih.²

Tukaj je pomembno omeniti, da dialog ne pomeni soglasja o vseh različnih vprašanjih, temveč je to predvsem metoda poslušanja in premisleka o različnih pogledih na svet. Tudi med muslimani obstajajo nasprotniki dialoga, ker ga vidijo kot relativiziranje verskih nauk in poskus spreminjanja

2 V tem članku ne obravnavamo niti teološkega spora niti polemike o razlikah med islamom in krščanstvom. To je nedvomno pomembna tema, vendar je zunaj obsega tega članka.



muslimanskega verovanja ter verske in politične nadvlade nad muslimani. Muslimanska in krščanska zgodovina o dialogu in sprejemanju drugačnosti sta različni. Islamski koncept je bil od samega začetka do neke mere inkluziven in tako z metafizične, metazgodovinske kot tudi z eshatološke perspektive ni izključeval kristjanov in krščanskega verovanja, še zlasti pa ne vere v Boga, v osebe, ki so bile moralne in dobrotniki.³ Odnos do islama se je na Zahodu pomembneje začel spreminjati šele po drugem vatikanskem koncilu.

Islam se je s krščanstvom in kristjani najprej začel srečevati na trgovskih poteh in v trgovskih središčih. Arabci so bili že v starih časih znani kot dobri trgovci, zato je Muhamed potoval s svojimi strici in vodil trgovske posle. Na svojih potovanjih v Sirijo se je srečeval tudi s kristjani. V muslimanski zgodovini zavzema posebno mesto duhovnik Behira, ki je na poslancu Muhamedu, ko je bil dvanajstletnik, prepoznal poslanski pečat in na to opozoril njegovega strica Abuja Taliba, Alijevega očeta, četrtega kalifa pri sunitih ali prvega imama pri šiitih. O Behirovi preroški napovedi pišejo klasična muslimanska zgodovinarja Ibn Hišam (u. 833) in al-Taberi (838–923) ter drugi.

Islamski nauk deli razodetje Korana na dve obdobji: mekansko, ki je trajalo od 610. do 622. leta, in medinsko, od 622. do 633. leta po Jezusu. Muslimani so pozneje, bolj ali manj seveda z določenimi razlikami, uvedli svoj kalendar, ki ga najpogosteje računajo po hidžri, preselitvi v Medino (622. leta). Mekansko obdobje je zaznamovano s teološkimi ali verskimi temami, pri katerih se pogosto poziva k razmišljanju, reflektiranju o pomembnih temah o Bogu, človeku, vesolju, minljivosti sveta, eshatologiji itd. V tej povezavi je za nas pomembno omeniti, da islam sebe vidi kot popolnost verovanja, konec Razodetja človeštvu v obliki večne Božje besede Koran. Tukaj je treba opozoriti, da ima krščanstvo podoben pogled glede popolnosti verovanja. Ta pristop definira kompetitivni odnos med islamom in krščanstvom. Najpogostejše vsebine mekanskega obdobja so povezane z onstranstvom in transcendentno resničnostjo. Posebej je govor o Enem Bogu, ki je Stvarnik Sveta. Upravlja svet, ki se je skozi zgodovino razodeval poslancem, kot so bili Adam, Noe, Abraham, Jezus in nazadnje Muhamed.

3 O odnosih med muslimani in kristjani v prvem stoletju islama glej Demiri in Romer 2009.



To je islamski pogled, krščanski pogled na čas od prvih srečanj z islamom pa je bil najprej resno artikuliran v delih Janeza Damaščana (675–749), pozneje pa prenesen skozi srednjeveško miselnost vse do orientalističnih študij. Pogosto je bilo navedeno, da je islam krščanska hereza, popačeno krščanstvo in podobno. Seveda tudi muslimani niso ostali dolžni v svojih opisih krščanstva kot popačene vere itd. (Minou 2003).

2 Koranska sporočila o dialogu s kristjani

V islamskem nauku obstaja več virov razlaganja vere, najpomembnejši pa so Koran, Hadis, Idžma in Kijas, pozneje pa še korpus fatev, pravnih mnenj uleme (učenjakov), mnenje imamov in podobno. Iz besedila Korana je jasno, da govori o pluralnem svetu. Kljub temu obstaja nekakšna dvoumnost ali konfuzija, iz katere fragmentarno branje določenih delov ustvarja nepopolno sliko pri razumevanju te teme. Koran jasno in izrecno priznava narodne, jezikovne in druge identitete:

O, ljudje, ustvarili smo vas iz moškega in ženske in vas naredili za ljudstva in plemena, da bi se prepoznali med seboj. V očeh Boga je najbolj plemenit tisti, ki se Boga najbolj zaveda! Bog je zares vseveden in z vsem seznanjen. (K 49,13)

Eden od dokazov Njegovih sta stvarjenje Nebes in Zemlje, in raznolikost jezikov vaših in barv vaših; to so zares nauki za tiste, ki znajo. (K 30,22)

Koran priznava tudi versko različnost.

Če bi hotel tvoj Bog, bi bili na Zemlji resnično vsi verniki. Zakaj torej ti siliš ljudi, naj bodo verniki? (K 10,99)

Koran v govoru o Judih govori o verskih vprašanjih, nadaljuje določene predpise in obveznosti, ki so bili ustaljeni pri Judih, vendar tudi kritično govori o obnašanju ljudi, ki sebe imenujejo vernike, a ne živijo v skladu z razodeto Resnico. Da ne bo pomote, bomo navedli, kako Koran kritično govori o verovanju Muhamedovih sodobnikov, beduinov:



Nekateri beduini pravijo: »Mi verujemo!« Povej: »Vi ne verujete, recite: Mi se pokoravam!«, ker v vaša srca ni prišla prava vera. (K 49,14)

V idealnem verskem področju »Nihče se ne bo mogel za nikogar zavzemati, razen tistega, kateremu Milostivi dopusti« (K 2,48) Koran govori o Abrahamu in Mojzesu, toda to se pogosto nanaša na doktrino in prakso Narodov Knjige – Ahl-al-Kitab. Ta fenomen identificiranja z idealnimi liki, kot so Ibrahim (Abraham), Musa (Mojzes), Isa (Jezus), in kritični pogled na judovsko in krščansko prakso je pogosto, kot že omenjeno, vzbujal veliko nerazumevanja in polemik. V koranski terminologiji se kristjani imenujejo al-Nasara, kar bi pomenilo podporniki Ise (Jezusa). Arabski kristjani sebe imenujejo al-Mesihyya. Mesih je tudi termin, ki ga Koran uporablja za Iso – Jezusa.

V koranski hermenevtiki se o krščanstvu več govori s teološke in religiozne perspektive. V drugem koranskem poglavju je poudarjeno, da je odrešenje dosegljivo vsem, ki verujejo v Boga, poudarjeni so Judi, kristjani in Sabijci:

Tiste, ki so verovali, tudi Judje, kristjani in Sabijci – tiste, ki so verovali v Boga in oni svet in delali dobra dela – zares čaka nagrada od Gospodarja njihovega[.] (K 2,62; 5,69)

O, privrženci Knjige, vi niste nobene vere, če se ne boste držali Tevrata (Tore) in Indžila (evangelija) in onega, kar vam razodeva Gospodar vaš[.] (K 5,68)

Islam od začetka sprejetja Ise (Jezusa) kot Poslanca zavrača njegovo božansko naravo, negira tudi križanje in umor Jezusa. To je bil najpogostejši kamen spotike med muslimani in kristjani. Tako kot imajo kristjani svoje verovanje po kalvariji, imajo tudi muslimani svoj koncept teologije. Razlike v teologiji, vsaj kar se na splošno tiče islamske zgodovine, niso bile razlog, ki bi popolnoma ustavljal ali onemogočal dialog. Koran spodbuja vernike, naj vzpostavijo dialog, še zlasti s kristjani in Judi.

O, privrženci Knjige, pridite, da se zberemo okrog ene besede, nam in vam skupne: da se nikomur razen Bogu ne klanjamo, da nikogar nimamo za Njemu podobnega in da drugi drugih, poleg Boga, za bogove ne štejejo[.] (K 3,64)



Koran hvali duhovniško pobožnost:

[V]sekakor boš našel, da so vernikom najbližji prijatelji tisti, ki pravijo: »Mi smo kristjani,« zato ker so med njimi duhovniki, menihi in ker oni niso oholi. (K 5,82)

V teoloških razpravah ne smemo mešati dogmatskega in pravnega statusa. Dejstvo je, da so v muslimanski zgodovini Ahl-al-Kitab (kristjani in judi) imeli poseben status, bili so zaščiteni, kar se v arabščini imenuje *zimi*. Ta koncept se danes zdi čuden, vendar govorimo o času, ko je bilo splošno pravilo, celo po augsburškem verskem miru leta 1555: *Cuius regio, eius religio* (Čigar dežela, tega vera), kar je v Evropi tudi danes znano kot pravilo religije okolja glede na novo religijsko resničnost. Številni teoretiki evropskega prava tudi danes nekako legitimirajo dvostopenjski odnos do položaja cerkva in verskih skupnosti v najbolj razvitih evropskih demokracijah in puščajo »nižji« pravni status za t. i. neevropske verske skupnosti.⁴ Idealni koncept je popolna enakost in pravna varnost za vse ljudi. Koranska sporočila so spodbudna za dialog in za sprejemanje monoteističnih verovanj.

3 Platforme za medverski dialog

Kristjani so imeli v prvih stoletjih arabske oblasti na Bližnjem vzhodu pomembno vlogo pri prevajanju v arabščino, razvoju znanosti, financ, diplomacije itd. V vseh obdobjih od emevijskega do osmanskega obdobja so imeli tudi pomembno vlogo pri administraciji muslimanskih oblasti. Za kristjane se je položaj poslabšal predvsem v kriznih časih, v obdobjih vojn in družbene stagnacije. (Karlsson 2005, 302–306) Klasično obdobje, ki je ljudi delilo v glavnem po verski identiteti, je imelo svoje načine družbenega delovanja, tako kot ima naše obdobje svoje teme, ki prevladujejo pri pravnih in javnih razpravah, od človekovih pravic do enakosti med ljudmi ne glede na versko, etnično ali rasno pripadnost. A stereotipi in predsodki so v številnih delih sveta še danes prisotni ter vplivajo na politični in družbeni položaj številnih držav in družb po svetu. Ena od tem,

⁴ O tej temi posebej piše Rik Torfs v članku *Experiences of Western Democracies in Dealing with the Legal Position of Churches and Religious Communities* (2007, 67–68).



ki se v medverskem dialogu pogosto poudarjajo, je sobivanje v miru med ljudmi različnih verskih, kulturnih, etničnih, rasnih in ideoloških identitet. Bernard Lewis piše o tem, da sta dva artikulirana antična pogleda to vprašanje idejno izrazila in definirala skozi pojem »drugega«, ostala pa sta v spominu s terminoma barbar in pogan, barbar v pomenu, da oseba ni Grk, in pogan, da oseba ni Jud. Oba termina v klasičnem pomenu izražata nekakšno sovraštvo, ki se z lahkoto spremeni v nekaj drugačnega ali v resnični koncept sovraštva. Ta koncept se je razvil v različnih kulturah in je preživel do današnjih dni. Lewis meni, da sicer ni bilo preprosto, toda tudi v klasičnem pomenu so bili nekateri barbari helenizirani ali pogani judaizirani ali celo helenizirani Judje in redko judaizirani Heleni. Rimljani so uvedli načelo inkluzivnosti s postopno širitvijo koncepta državljanstva in državljanskih pravic na vse rimske province. Judovska definicija identitete in drugačnosti z verskimi prepričanji in prakso je bila sprejeta pri kristjanih in muslimanih. Vse tri religije imajo neizmerno skupno dediščino antičnega srednjega vzhoda, grško-rimske antike, starega veka, svetih knjig in profetologije. Pa vendar se njihova stališča in medsebojne percepcije o številnih vprašanih enormno razlikujejo. (Lewis 1993, 175)

Tradicionalno krščanstvo in islam se razlikujeta od judovstva in se strinjata v tem, da imata ne samo univerzalno, temveč ekskluzivno resnico. Kot v delu *Islam in Zahod* piše Bernard Lewis (1993, 175–178), obe religiji trdita, da sta edina varuha Božjega poslednjega razodetja človeškemu rodu ter da ne sprejemata rešitev zunaj lastnega creda. Lewis trdi, da je bila ta podobnost med islamom in krščanstvom vzrok številnih nesporazumov. Kljub tem razlikam so muslimani in kristjani v številnih svetovnih delih dosegli duhovno in versko zrelost in so sposobni vzpostavljati kulturne in civilizacijske odnose, ki postavljajo trden temelj medsebojnega spoštovanja. Temu so priča platforme, ki so bile vzpostavljene skozi že omenjeno »skupno besedo med nami in vami«, pa pomembna srečanja in medverske konference, ki so bili organizirani povsod po svetu, od Džakarte, Dohe, Abu Dabija do Istanbula, Sarajeva itd., in ki so jih organizirali muslimanski učitelji in predstavniki verskih, kulturnih izobraževalnih in državnih ustanov.

Uresničene so bile zamisli o ustanovitvi Mednarodnega centra za dialog na Dunaju, ki so ga ustanovili Kraljevina Savdska Arabija, Španija, Avstrija in Vatikan. Znana muslimanska avtoriteta Šejh bin Beja je ustanovil Center



za mir v Abu Dabiju. Veliki Šejh najbolj znane muslimanske verske univerze na svetu Al-Azhar Ahmed al-Tayyeb in papež Frančišek sta s podpisom *Dokumenta o svetovnem bratstvu za mir na svetu in skupno sožitje* 4. februarja 2019 v Abu Dabiju dodatno okrepila in podprla prizadevanja za vzpostavitev harmoničnih odnosov med muslimani in kristjani. Dialog med muslimanskimi ustanovami in institucijami na svetovni ravni se odvija večinoma s Katoliško cerkvijo.⁵

Dokumenti, ki so jih muslimanske ustanove v preteklih letih objavile samostojno ali v sodelovanju s predstavniki Vatikana ali samega papeža, so pripomogli k razvoju nove kulture dialoga ter iskanja skupnih in povezovalnih točk med islamom in krščanstvom brez ambicij, da se drugemu vsili teološki koncept vere v Boga ali sama razlaga monoteizma.

Sklep

V islamu obstajajo močni teološki temelji za dialog. Seveda je tako v islamu kot tudi v krščanstvu prisotna močna želja prepričati ljudi o svoji resnici, da sprejmejo njegov nauk. Prepričanje se lahko spremeni samo po svobodni poti. »Ni prisile v vero.« (K 2,256) To je zlato islamsko pravilo.

Muslimani v eshatološkem pomenu verujejo, da bo melek (angel) Israfil pihnil v rog in da bodo ob tem zvoku vsi ljudje umrli. Ko bo drugič pihnil v rog, bodo vsi ljudje oživel. Zato muslimani pričajo: »Po zvoku roga naj Bog sodi, kdo je bil na Pravi poti.« Ni ga tuzemskega sodišča, ki bi lahko določilo, ali bo verovanje nekoga njegova pot do odrešenja, saj ima edinstveno pravico za sojenje, milost in usmiljenje samo Bog. Tako kot je Koran pozval muslimane, naj vzpostavljajo stalni kontakt in se vljudno pogovarjajo s kristjani in judi, pozdravljamo odprtost Katoliške cerkve za dialog z muslimani in prizadevanje papeža Frančiška, da se ta dialog poglobi. Sporočilo, ki ga je papež 21. junija 2019 na katoliški jezuitski univerzi v Neaplju namenil študentom teologije, je spodbuda vsem nam, da vztrajamo pri krepitvi dialoga. Papež je v svojem nagovoru ob pozivu

5 Dokument o svetovnem bratstvu je dostopen na spletnem naslovu: http://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html.



k teološkemu dialogu z islamom in judovstvom na pontifikatskih univerzah kot del »teologije dialoga in sprejemanja« dejal: »Povabljeni smo k dialogu z muslimani, da gradimo prihodnost naših družb in mest. Študenti teologije bi morali biti izobraženi za dialog z judovstvom in islamom, da bi razumeli skupne korenine in razlike naših verskih identitet in da bi tako učinkoviteje pomagali pri graditvi družb, ki cenijo različnost in krepijo spoštovanje, bratstvo in mirno sožitje. Povabljeni smo, da jih sprejmemo kot partnerje, da gradimo mirno sobivanje, celo v situacijah, ko smo pretreseni zaradi dejanj fanatičnih skupin, ki so sovražniki dialoga, kot je bila tragedija na Šrilanki.«

Očitno je, da sta islam in krščanstvo različni religiji, in ni naš cilj zanemarjati ali minimalizirati te razlike, čeprav je jasno, da obstajajo trdni temelji, ki obe religiji povezujejo v veri v Boga, etičnih pogledih na svet, odnosih med ljudmi ipd. V tem članku smo predstavili določene islamske teološke temelje, ki so bili skozi stoletja temelj za razvijanje dialoga med muslimani in kristjani ter podlaga za dialog, ki se je razvijal v našem času od skupne besede do človeškega bratstva.

Kratica

NA *Nostra aetate*. Izjava o razmerju Cerkve do nekrščanskih verstev (1980).



Reference

- Benedikt XVI., papež.** Govor: http://www.vatican.va/content/benedictxvi/en/speeches/2006/september/documents/hf_benxvi_spe_20060912_university-regensburg.html (pridobljeno 21. 11. 2019).
- Demiri, Lejla in Cornelia Romer.** 2009. *Text from the Early Islamic Period of Egypt, Muslims and Christians at their First Encounter*. Wien: Phoibos Verlag.
- Frančišek, papež.** Govor: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-06/pope-in-naples-dialogue-and-welcome-for-mediterranean-of-peace.html> (pridobljeno 20. 11. 2019).
- Frančišek, papež.** Konferenca: http://www.vatican.va/content/francesco/en/travels/2019/outside/documents/papa-francesco_20190204_documento-fratellanza-umana.html (pridobljeno 19. 11. 2019).
- Ghazi, bin Muhammad.** Dokument: <https://www.acommonword.com/the-acw-document/> (pridobljeno 15. 11. 2019).
- Karlsson, Ingmar.** 2005. *Vjera, teror i tolerancija*. Tuzla: Izdavačka kuća Hamidović.
- Leksikon temeljnih religijskih pojmova, židovstvo, kršćanstvo, islam.** 2005. Zagreb: Prometej.
- Lewis, Bernard.** 1993. *Islam and the West*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Minou, Reeves.** 2003. *Muhammad in Europe: A Thousand Years of Western Myth-Making*. New York: NYU Press.
- Rahman, Fazlur.** 2005. *Islam*. Sarajevo: Tugra.
- Torfs, Rik.** 2007. Experiences of Western Democracies in Dealing with the Legal Position of Churches and Religious Communities. *Religious Studies Review* 1 (1): 67–73.

